

ZAMONAVIY TIBBIYOTDA KLINIK FARMASEVTNING O‘RNI VA AHAMIYATI

*Xasanova G.R. – farmakognoziya va farmatsevtik texnologiyalar kafedrasii
assistenti, SamDTU*

*Saidxanova Umida Xabibullayevna – Biotexnologiya, injiniring va farmatsiya
fakulteti 202-bosqich talabasi*

Annotatsiya: Mazkur ilmiy ishda zamonaviy tibbiyot tizimida klinik farmasevtning roli, vazifalari va amaliy ahamiyati tahlil qilingan. Bugungi kunda dori vositalarining soni ortib borayotgani, farmakoterapiyaning murakkablashishi va bemorlarda bir vaqtning o‘zida bir nechta kasalliklarning uchrashi dorilarni ratsional qo‘llashni talab etadi. Shu nuqtai nazardan klinik farmasevt tibbiy jamoaning muhim a‘zosi hisoblanadi. U dorilarni to‘g‘ri tanlash, dozalash, dori–dori o‘zaro ta’sirlarini aniqlash va noxush dorivor reaksiyalarning oldini olishda faol ishtirok etadi. Tadqiqot jarayonida klinik farmasevtning tibbiy amaliyotdagi ahamiyati, uning bemor xavfsizligini ta’minlashdagi roli va farmakoterapiya samaradorligiga ta’siri o‘rganildi. Olingan natijalar klinik farmasevtning tibbiy jamoadagi ishtiroki davolash sifatini oshirishga xizmat qilishini ko‘rsatdi.

Kalit so‘zlar: klinik farmatsiya, klinik farmasevt, farmakoterapiya, dori vositalari, ratsional dori qo‘llash, noxush dorivor reaksiyalar, tibbiy jamoa, bemor xavfsizligi.

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ КЛИНИЧЕСКОГО ФАРМАЦЕВТА В СОВРЕМЕННОЙ МЕДИЦИНЕ

*Саидханова Умида Хабибуллаевна — 202-й курс, факультет
биотехнологии, инженерии и фармации*

*Хасанова Г. Р. – доцент кафедры фармакогнозии и фармацевтических
технологий, СамДТУ*

Аннотация

В данной научной работе анализируются роль, обязанности и практическое значение клинического фармацевта в современной системе здравоохранения. Сегодня растущее количество лекарственных средств, сложность фармакотерапии и одновременное наличие у пациентов нескольких заболеваний обуславливают необходимость рационального использования лекарственных средств. С этой точки зрения клинический фармацевт рассматривается как ключевой член медицинской команды. Он играет активную роль в правильном подборе и дозировании лекарственных средств, выявлении лекарственных взаимодействий и предотвращении побочных реакций на лекарства. В ходе исследования были изучены важность клинического фармацевта в медицинской практике, его роль в обеспечении безопасности пациентов и его влияние на эффективность фармакотерапии. Полученные результаты показали, что участие клинического фармацевта в работе медицинской бригады способствует повышению качества лечения.

Ключевые слова: клиническая фармация, клинический фармацевт, фармакотерапия, лекарственные средства, рациональное использование лекарственных средств, побочные реакции на лекарственные средства, медицинская бригада, безопасность пациентов.

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF THE CLINICAL PHARMACIST IN MODERN MEDICINE

*Saidkhanova Umida Khabibullaevna — 202nd year, Faculty of Biotechnology,
Engineering and Pharmacy*

*G. R. Khasanova – Associate Professor, Department of Pharmacognosy and
Pharmaceutical Technologies, Samara State Technical University*

Abstract: This research paper analyses the role, responsibilities and practical significance of the clinical pharmacist in the modern healthcare system. Today, the growing number of medicines, the complexity of pharmacotherapy and the

simultaneous presence of multiple conditions in patients necessitate the rational use of medicines. From this perspective, the clinical pharmacist is regarded as a key member of the healthcare team. They play an active role in the correct selection and dosing of medicines, the identification of drug interactions, and the prevention of adverse drug reactions. This study examined the importance of the clinical pharmacist in medical practice, their role in ensuring patient safety, and their influence on the effectiveness of pharmacotherapy. The results showed that the involvement of the clinical pharmacist in the work of the medical team contributes to improving the quality of care.

Keywords: clinical pharmacy, clinical pharmacist, pharmacotherapy, medicines, rational use of medicines, adverse drug reactions, healthcare team, patient safety.

Kirish

So‘nggi o‘n yilliklarda tibbiyot va farmatsiya sohasida katta ilmiy va texnologik taraqqiyot kuzatilmoqda. Yangi dori vositalari, murakkab farmakologik sxemalar, individual yondashuvga asoslangan davolash usullari va innovatsion terapiya tamoyillarining amaliyotga joriy qilinishi klinik davolash sifatini oshirdi. Biroq shu bilan birga, farmakoterapiyani boshqarish jarayoni ham ancha murakkablashdi. Ayniqsa, polipragmaziya, ya‘ni bemor tomonidan bir vaqtning o‘zida bir nechta dori vositalarini qabul qilish holatlari keng tarqalib, davolash samaradorligi va xavfsizligi masalasini yanada dolzarb qilmoqda.

Ko‘p sonli dori vositalarini qo‘llash dori–dori o‘zaro ta’siri, noxush dorivor reaksiyalar, noto‘g‘ri dozalanish, kontrendikatsiyalarni e’tibordan chetda qoldirish va dorilarni noto‘g‘ri qabul qilish kabi muammolarni yuzaga keltiradi. Bunday holatlar, ayniqsa, surunkali kasalliklarga chalingan, yoshi katta, bir nechta mutaxassis nazoratida bo‘lgan yoki intensiv davolanish olayotgan bemorlarda ko‘proq uchraydi. Shu sababli tibbiyot amaliyotida farmakoterapiyani ratsional tashkil etish masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Mazkur jarayonda klinik farmasevtning oʻrni tobora ortib bormoqda. Klinik farmatsiya farmatsevtika fanining bemor manfaatini markazga qoʻyuvchi zamonaviy yoʻnalishi boʻlib, uning asosiy vazifasi dori vositalarining xavfsiz, samarali va iqtisodiy jihatdan maqbul qoʻllanilishini taʼminlashdan iborat. Klinik farmasevt shifokor bilan birgalikda davolash sxemasini tahlil qiladi, dori vositalarining farmakokinetik va farmakodinamik xususiyatlarini baholaydi, dori–dori oʻzaro taʼsirlarini aniqlaydi, dozalash tartibini optimallashtiradi va bemorlarga dori vositalarini toʻgʻri qabul qilish boʻyicha tavsiyalar beradi.

Shunday qilib, klinik farmasevt zamonaviy sogʻliqni saqlash tizimida davolash jarayonining bevosita ishtirokchisiga aylanmoqda. Uning faoliyati nafaqat farmakoterapiya samaradorligini oshirish, balki bemor xavfsizligini taʼminlash, davolashdagi xatolarni kamaytirish va sogʻliqni saqlash tizimi resurslaridan oqilona foydalanishga xizmat qiladi.

Mazkur maqolaning maqsadi klinik farmasevtning zamonaviy tibbiyotdagi oʻrni va farmakoterapiya samaradorligini oshirishdagi ahamiyatini ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat.

Materiallar va usullar

Ushbu tadqiqotni amalga oshirishda ilmiy va tahliliy yondashuvlardan foydalanildi. Avvalo, klinik farmatsiya va klinik farmasevtlar faoliyatiga oid mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar oʻrganildi. Tahlil jarayonida klinik farmakologiya, farmatsevtik parvarish, dorilarni ratsional qoʻllash va bemor xavfsizligiga doir ilmiy maqolalar, monografiyalar hamda oʻquv adabiyotlari koʻrib chiqildi.

Qiyosiy tahlil usuli orqali klinik farmasevtlar ishtirok etgan va ishtirok etmagan tibbiy muassasalardagi farmakoterapiya samaradorligi boʻyicha maʼlumotlar nazariy jihatdan taqqoslandi. Ushbu yondashuv davolash natijalari, dori vositalarini ratsional qoʻllash darajasi, noxush dorivor reaksiyalar soni va bemor xavfsizligi koʻrsatkichlarini baholash imkonini berdi.

Kuzatish usuli yordamida klinik farmasevtlarning bemorlar bilan ishlash jarayoni, dori tanlash va dozalashdagi ishtiroki, shifokorlar bilan multidissiplinar hamkorligi hamda bemorlarga beriladigan maslahatlarning mazmuni tahlil qilindi. Bu yondashuv klinik farmasevt faoliyatining amaliy jihatlarini yanada chuqurroq ochib berishga xizmat qildi.

Bundan tashqari, umumlashtirish va tizimlashtirish usullari asosida olingan ma'lumotlar tartibga solindi va ilmiy xulosalar shakllantirildi. Tadqiqotning metodologik asosini klinik farmatsiyaning amaliy ahamiyati, farmakoterapiya xavfsizligi va davolash sifatini oshirish mexanizmlarini tahlil qilish tashkil etdi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari klinik farmasevtlarning tibbiy muassasalardagi faoliyati farmakoterapiya samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Birinchi navbatda, klinik farmasevtlar bemorga buyurilgan dori vositalarini tahlil qilib, ularning o'zaro ta'siri va ehtimoliy nojo'ya ta'sirlarini baholaydi. Natijada noxush dorivor reaksiyalar xavfi kamayadi va davolash jarayoni xavfsizroq bo'ladi.

Klinik farmasevtlar shifokorlar bilan birgalikda bemor uchun individual farmakoterapiya rejasini ishlab chiqishda ishtirok etadi. Bunda bemorning yoshi, jinsi, asosiy va hamroh kasalliklari, buyrak va jigar faoliyati, avval buyurilgan dorilar, allergik anamnezi hamda individual farmakologik javobi hisobga olinadi. Bunday individual yondashuv, ayniqsa, ko'p dori qabul qiladigan bemorlarda davolash sifatini oshiradi.

Shuningdek, klinik farmasevtlarning muhim yo'nalishlaridan biri bemorlarni dori vositalarini to'g'ri qabul qilish qoidalari bo'yicha xabardor qilishdir. Tadqiqot natijalariga ko'ra, bemorga dorini qachon qabul qilish, ovqatdan oldinmi yoki keyinmi ichish, doza va qabul qilish oralig'iga qat'iy rioya qilish, davolash kursini o'zboshimchalik bilan o'zgartirmaslik kabi tavsiyalar berilishi dori terapiyasining samaradorligini oshiradi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, klinik farmasevtlar faoliyat yuritayotgan tibbiy muassasalarda dori vositalarini noto'g'ri qo'llash holatlari kamayadi, noxush

dorivor reaksiyalar kamroq qayd etiladi va davolash natijalari yaxshilanadi. Bu esa klinik farmasevtning bemor xavfsizligini ta'minlashdagi roli juda muhim ekanini tasdiqlaydi.

Bundan tashqari, klinik farmasevt dori vositalarini tanlashda iqtisodiy samaradorlikni ham inobatga oladi. U davolash samaradorligini saqlagan holda nisbatan maqbul va samarali dori vositalarini tavsiya qilishi mumkin. Bu tibbiy muassasa xarajatlarini kamaytirish, resurslardan oqilona foydalanish va bemorlar uchun farmakoterapiyani iqtisodiy jihatdan yengillashtirishga yordam beradi.

Zamonaviy tibbiyot amaliyotida klinik farmasevtlar intensiv terapiya, kardiologiya, onkologiya, endokrinologiya, nefrologiya va geriatrik yo'nalishlarda ayniqsa muhim o'rin egallaydi. Aynan ushbu bo'limlarda murakkab, uzoq muddatli va ko'p komponentli farmakoterapiya olib borilishi klinik farmasevt ishtirokini zaruratga aylantiradi.

Muhokama

Olingan natijalar klinik farmasevtning zamonaviy tibbiyotdagi o'rni tobora kengayib borayotganini ko'rsatadi. Ilgari farmasevt faoliyati asosan dori vositalarini tayyorlash, saqlash va tarqatish bilan bog'liq deb qaralgan bo'lsa, hozirgi davrda u bevosita klinik qarorlar qabul qilish jarayonining muhim bo'g'iniga aylangan. Ayniqsa, polipragmaziya kuchaygan va davolash protokollari murakkablashgan sharoitda klinik farmasevtning ishtiroki davolash xavfsizligini ta'minlashda katta ahamiyatga ega.

Muhokama natijasida shuni ta'kidlash mumkinki, klinik farmasevtning faoliyati farmakoterapiyani individualizatsiya qilishga xizmat qiladi. Har bir bemorda dori vositalariga bo'lgan javob turlicha bo'lishi, hamroh kasalliklar va boshqa terapiyalar mavjudligi davolash rejasini muntazam qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Klinik farmasevt aynan shu bosqichda ilmiy asoslangan tahliliy tavsiyalar berib, dori tanlashni optimallashtiradi.

Klinik farmasevtlar faoliyatining muhim afzalliklaridan biri noxush dorivor reaksiyalar profilaktikasi bilan bog'liqdir. Dori vositalarining o'zaro mos

kelmasligi, dozaning noto'g'ri tanlanishi yoki farmakokinetik xususiyatlarni hisobga olmaslik ko'plab asoratlarga olib kelishi mumkin. Klinik farmasevt ushbu xavflarni oldindan baholash orqali shifokorga ilmiy asoslangan maslahat beradi va farmakoterapiya xavfsizligini oshiradi.

Shuningdek, klinik farmasevt bemor ta'limida ham muhim o'rin tutadi. Dorilarni to'g'ri qabul qilish bo'yicha yetarli ma'lumotga ega bo'lmagan bemorlarda davolash rejimiga rioya qilmaslik hollari ko'p uchraydi. Bu esa dori samaradorligini pasaytiradi, asoratlar xavfini oshiradi va surunkali kasalliklarni boshqarishni qiyinlashtiradi. Klinik farmasevtning individual maslahatlari bemorlarning davolanishga sodiqligini oshirishga yordam beradi.

Boshqa tomondan, klinik farmatsiya tizimini rivojlantirish uchun tashkiliy, o'quv-uslubiy va me'yoriy asoslarni yanada mustahkamlash talab etiladi. Tibbiy muassasalarda klinik farmasevt shtat birliklarini kengaytirish, ularning vakolatlarini aniq belgilash va shifokorlar bilan samarali hamkorlik mexanizmlarini yo'lga qo'yish muhimdir.

Xulosa

Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, klinik farmasevt zamonaviy sog'liqni saqlash tizimida muhim o'rin egallaydi. Uning asosiy vazifasi dori vositalaridan oqilona foydalanishni ta'minlash, farmakoterapiya samaradorligini oshirish va bemor xavfsizligini mustahkamlashdan iborat.

Klinik farmasevtning tibbiy jamoada faol ishtiroki dori–dori o'zaro ta'sirlarini kamaytirish, noxush dorivor reaksiyalarni oldini olish, davolash natijalarini yaxshilash va iqtisodiy jihatdan maqbul terapiyani tanlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bemorlarni dorilarni to'g'ri qabul qilish bo'yicha xabardor qilish ham farmakoterapiya muvaffaqiyatining muhim omili hisoblanadi.

Kelgusida tibbiy muassasalarda klinik farmasevtlar faoliyatini yanada kengaytirish, ularning multidissiplinar jamoalardagi rolini kuchaytirish va amaliyotga kengroq joriy etish zarur. Bu esa tibbiy xizmat sifati oshishiga,

bemorlar salomatligi yaxshilanishiga va farmakoterapiya xavfsizligi ta'minlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Xamidov A.A. Klinik farmatsiya asoslari. Toshkent: Yangi asr avlodi; 2020.
- 2.Axmedov Sh.R., Rasulov N.T. Klinik farmasevtning tibbiy amaliyotdagi o'рни. Farmatsiya va tibbiyot jurnali. 2021;3(2):44–49.
- 3.Muxtorov B.Q. Farmakologiya va ratsional farmakoterapiya. Toshkent: Fan va texnologiya; 2019.
- 4.Dipiro J.T., Talbert R.L., Yee G.C., et al. Pharmacotherapy: A Pathophysiologic Approach. 11th ed. New York: McGraw-Hill; 2020.
- 5.Cipolle R.J., Strand L.M., Morley P.C. Pharmaceutical Care Practice: The Patient-Centered Approach to Medication Management. 3rd ed. New York: McGraw-Hill; 2012.
- 6.Walker R., Whittlesea C. Clinical Pharmacy and Therapeutics. 6th ed. London: Elsevier; 2018.
- 7.Клиник фармация асослари. – Тошкент: Тиббиёт нашриёти, 2020.
- 8.Шомансуров Ш.Ф. Фармакология ва клиник фармация. – Тошкент, 2019.